

Ислом Нури

Ишрат деб луғатда бирлашиш, аралашини маънолари тушунилади.

Бу ерда ишрат деганда эр-хотин ўртасида бўладиган кўнгил яқинлик ва тотувлик назарда тутилади. Чунки, эр ҳам, хотин ҳам бир-бирига яхши муомала қилиб, ширин ҳаёт кечиришлари, бир-бирининг ҳақ-ҳуқуқларини поймол қилмасликлари, бир-бирига озор ва миннат қилмасликлари лозим бўлади. Аллоҳ таоло айтади: **«Улар билан тинч-тотув яшанглар»** (Нисо: 19), **«Ва улар (аёллар) учун зиммаларидаги эрлари олдидаги (яхшилик билан адо этишадиган) бурчлари баробарида (эрлари томонидан яхшилик билан адо этиладиган) ҳуқуқлари ҳам бор»** (Бақара: 228).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганлар: «Сизларнинг яхшиларингиз ўз оиласига яхши муомала қиладиганларингиздир» (Термизий (3904) Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилган).

Яна айтганлар: «Агар бировни бошқа бировга сажда қилишга буюрганамда, энг аввал аёл кишини эрига сажда қилишга буюрган бўлардим» (Абу Довуд (2140) Қайс ибн Саъд розияллоҳу анҳудан, Термизий (1159) Абу Хурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилганлар).

Яна айтганлар: «Агар аёл киши эрининг тўшагини тарк этган ҳолда кечани ўтказса, то тонггача малоикалар унга лаънат айтадилар» (Бухорий (5194), Муслим (1436) Абу Хурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилганлар, бу Муслимнинг лафзи).

Эр-хотин бир-бирига нисбатан хушхулқ ва меҳрибон бўлиши, бир-бирининг озорларини кўтариши лозим бўлади. Аллоҳ таоло айтади: **«... ёнингиздаги ҳамроҳингизга ... яхшилик қилингиз!»** (Нисо: 36). Ушбу оят тафсирида бундан мурод эр-хотин экани ҳам айтилган.

Ислом Нури

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Аёлларга яхшилик қилинглари! Зеро, улар сизларнинг ҳузурингизда асиралардир», деганлар (Термизий (1163), Насоий «Ал-кубро»да (5/372, №9169) Ибн Можа (1851) Амр ибн Аҳвас розияллоҳу анҳудан ривоят қилганлар. Аёл киши эрининг ҳукми остида бўлгани учун Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам уни асирага ташбеҳ қилдилар).

Эр аёлини ёқтирмаган тақдирда ҳам яхшилик билан олиб ўтириши лозим бўлади. Аллоҳ таоло айтади: **«Улар билан тинч-тотув яшанглари. Агар уларни ёмон кўрсангизлар ҳам (сабр қилиб иноқ ҳолда яшайверинглари). Зеро, сизлар ёмон кўрган нарсада Аллоҳ кўп яхшиликларни қилиб қўйган бўлиши мумкин»** (Нисо: 19). Ибн Аббос розияллоҳу анҳумо ушбу ояти карима маъноси ҳақида айтадилар: «Балки, ундан фарзанд кўрар ва Аллоҳ унда кўп яхшиликларни қилиб қўяр» (Ибн Жарир (4/313) ривояти). Саҳиҳ ҳадис борки: «Мўмин киши мўмина аёлдан нафратланмасин. Агар унинг бир хулқини ёмон кўрса, бошқасидан рози бўлади» (Муслим (1469) Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилган).

Эр-хотин бир-бирининг ҳақ-ҳуқуқларини адо этишни пайсалга солишлари ва буни истамасликлари ҳаромдир.

Агар никоҳ ақди амалга ошган бўлса, эр олиб кетишни истаса қўшилишга яроқли бўлган аёл унинг қўлига топширилиши лозим. Илло, аёл киши никоҳ ақдида ўз уйида ёки шаҳрида яшаб қолишни шарт қилган бўлса, (уни олиб кетишга топширилмайди).

Эр аёлини маъсият ва хатар бўлмаган сафарга бирга олиб кетишга ҳақли. Чунки, Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам ва саҳобалар аёллари билан сафар қилардилар (Бухорий (2661), Муслим (2770))

Ислом Нури

Оиша розияллоху анҳодан тухмат воқеаси ҳақидаги ҳадисда ривоят қилганлар). Лекин, ҳозирги даврдаги жуда кўп сафарлар хорижий кофир мамлакатларга ва ахлоқсиз, фисқу-фасодга тўлган диёрларга бўлади. Бундай ўлкаларга сайру-саёҳат мақсадида сафар қилиш жоиз бўлмайди. Чунки, бунинг дин ва ахлоққа хатарли таъсири бўлади. Аёл киши ва унинг валийлари унинг эри билан бундай сафарларга чиқишига йўл қўймасликлари лозим бўлади.

Замонамиздаги жуда кўп бой-бадавлат ва дабдабага берилган ёшлар тўйларининг эртасига улар таъбирича асал ойини ўтказиш учун хорижий куфр ўлкаларига сафарга чиқиб кетишлари урф-одатга айланган. Аслида, бу улар учун захар ойи бўлиб қолади. Чунки, бу ой кўплаб ёмонликларга етказадиган ҳаром ишлар ойи бўлади. У ойда ҳижоблар ечилади, кофирларнинг кийимлари кийилади, кофирларнинг феъл-амалларига ва тубан анъаналарига ҳавас билан боқилади, вақтни кўнгилочар масканларда ўтказилади.

Оқибатда аёл киши ўша ўзи кўрган разил ахлоқлардан таъсирланиб, ўзининг мусулмон жамиятидаги ахлоқлардан совуб қайтади. Бундай сафар ҳаромдир, ундай одамнинг қўлидан тутиш ва бу йўлидан қайтариш лозим бўлади. Аёл кишининг валийлари гарчи унинг ўзи ҳам шуни истаб турган бўлса-да, уни бу сафардан ман қилишлари ва ахлоқий тубан бундай эрдан халос қилишлари лозим бўлади. Чунки, у уларнинг зиммасидаги омонат бўлиб, аёл киши узоқни кўра билмайди. Аслида, аёл кишини валийнинг қарамоғи остида қилиниши ҳам уни шу каби ишлардан қайтариш учун эди.

Эркак киши аёлига ҳайзли ҳолида қўшилиши ҳаром бўлади. Чунки, Аллоҳ таоло айтади: **«Сиздан ҳайз ҳақида сўрайдилар. Айтинг: У кўнгилсиз-нопок нарсадир. Бас, ҳайз пайтида аёлларингиздан**

Ислом Нури

четланингиз ва то пок бўлмагунларича уларга яқинлашмангиз! Покланларидан кейин уларга Аллоҳ буюрган тарафдан келингиз! Албатта Аллоҳ тавба қилувчиларни ва ўзларини мудом пок тутувчиларни севади» (Бақара: 222).

Эр аёлини баданидаги нопокликлардан тозаланиб юришга, тирноқ ва бошқа кетказиш лозим бўлган нарсаларни кетказишга мажбур қилишга, уни ҳиди ёқимсиз егуликлар истеъмол қилишдан ман қилишга ҳақлидир.

Шунингдек, у аёлини нажосатдан ювиниб покланишга ва беш вақт намозни адо қилиш каби фарз ишларга мажбурлайди. Агар кўнмаса, унга адаб беришга ҳақли бўлади. Агар намоз ўқишга кўнмаса, у билан бирга ҳаёт кечирishi ҳаром бўлади. Шунингдек, у аёлини ҳаром ишларни тарк қилишга мажбурлашга ҳам ҳақли. Чунки, Аллоҳ таоло айтади: **«Эркаклар хотинлари устида раҳбардурлар»** (Нисо: 34), **«Эй мўминлар, сизлар ўзларингизни ва аҳли-оилаларингизни ўтини одамлар ва тошлар бўлган дўзахдан сақлангизки, у (дўзах) устида қаттиқдил ва қаттиққўл, Аллоҳ ўзларига буюрган нарсага итоатсизлик қилмайдиган, фақат ўзларига буюрилган нарсани қиладиган фаришталар турур»** (Таҳрим: 6), **«Аҳли-умматингизни намоз ўқишга буюринг ва ўзингиз ҳам (намоз ўқишда) чидамли бўлинг! Биз сиздан ризқ сўрамаймиз, (билъакс) Ўзимиз сизга ризқ берамиз. Оқибат-жаннат аҳли тақвоникидир»** (Тоҳа: 132). Аллоҳ таоло Ўз пайғамбари Исмоил алайҳиссаломни шундай деб мақтади: **«(Эй Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам), ушбу Китобда Исмоил (қиссасини) зикр қилинг! Дарҳақиқат у ваъдаси рост элчи-пайғамбар эди. У ўз аҳлини намоз ва рўзага буюрар эди. У Парвардигори наздида рози бўлинган киши эди»** (Марям: 54, 55).

Ислом Нури

Эр ўз аёлидан масъулдир, унинг устида раҳбардир ва ўз раҳбарлигидан жавобгардир. Хусусан, аёли унинг фарзандларини тарбия қилади, оиласини бошқаради. Агар унинг ахлоқи бузилса ва динига халал етса, фарзандлари ва хонадони аҳлига ҳам бунинг ёмон таъсири уради.

Мусулмонлар аёллари хусусида Аллоҳдан кўрқишлари ва уларнинг ҳатти-ҳаракатларини назорат қилиб туришлари лозим. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Аёлларга яхшилик қилинглар!», деганлар (Термизий (1163), Насойй «Ал-кубро»да (5/372, №9169) Ибн Можжа (1851) Амр ибн Аҳвас розияллоҳу анҳудан ривоят қилганлар).

Эр аёли ёнида - аёли озод бўлса (яъни, чўри бўлмаса) - ўзи талаб қиладиган бўлса, ҳар тўрт кечада бир кеча ётиб қолиши лозим бўлади. Чунки, у билан кўпи билан яна учтагача аёлни жамлай олиши мумкин. Каъб ибн Сивор Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу ҳузурларида ана шундай ҳукм қилган, бу ҳукм машҳур бўлган ва бирон киши томонидан инкор қилинмаган («Ад-дуррул-мансур»да (1/653) айтилишича, бу воқеани Зубайр ибн Баккор «Ал-муваффақият»да келтирган). Бу баъзи фуқоҳоларнинг фикридир ва юқоридагилар уларнинг далиллари дир. Лекин, шайхулислом наздида бу далил мунозарали дир. Чунки, у кишининг фикрича, тўрттага уйланиш мумкинлиги битта аёли бор эркак кишининг ҳоли кўпхотинли эркакнинг ҳоли билан бир хил бўлишини тақозо қилмайди (Ал-фатавал-кубро: 4/562). Валлоҳу аълам.

Эр киши аёли билан агар аёли талаб қилса, бир йилда камида ҳар тўрт ойда бир марта кўшилиб туриши лозим. Чунки, Аллоҳ таоло ийлоъ қилувчи (яъни, аёлига кўшилмасликни қасам ичган) киши шаънида шунча муддатни белгилаб берди, бошқалар шаънида ҳам шундай дир. Шайхулислом Ибн Таймия аёлни кифоялантириб туриш миқдорида

Ислом Нури

қўшилиб туриш модомики эрга зарар етказмаса вожиблигини ихтиёр қилган (Ал-фатавал-кубро: 4/562).

Агар эр ярим йилдан ортиқ муддат сафарда бўлса, аёли унинг қайтишини талаб қилса, қайтиб келиши лозим бўлади. Фақат фарз ҳаж сафари ёки фарз жиҳод сафарида бўлса ёки келишга қодир бўлмаса бундан мустасно. Агар эр унинг келишига монъелик қилувчи бирон узр бўлмаган ҳолда келишдан бош тортса, шунда аёл уларни ажратиб юборишни талаб қилса, ҳоким (қози) унинг эри билан ёзишма (хабарлашув) олиб борганидан сўнг уларни ажратиб юборади. Чунки, эр ўзининг зиммасида бўлган ва тарк қилиши аёлига зарар етказадиган ҳақни тарк қилди.

Шайхулислом Ибн Таймия раҳимахуллоҳ айтади: «Қўшилишни тарк қилиш билан аёлга зарар ҳосил бўлиши ҳар қандай ҳолда ҳам никоҳни бузишни тақозо қилади, бу (яъни қўшилмаслик) эр тарафидан қасддан бўладими, беқасдми, қодир бўлиб турибми, ожизлигиданми, фарқсиздир ва бу худди нафақа беришга ўхшайди, ҳатто ундан ҳам авлороқдир» (Ал-фатавал-кубро: 4/562).

Эр ҳам, хотин ҳам ўрталарида бўлган жинсий ҳаётга тааллуқли ишларни гапириб юришлари ҳаромдир. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганлар: «Қиёмат куни Аллоҳ ҳузурида энг ёмон ўринда турувчи одам аёли билан ўзаро яқинлик қилиб, сўнг унинг сирини ёйиб юрадиган одамдир» (Муслим (1437) Абу Саид ал-Худрий розияллоҳу анҳудан ривоят қилган). Бу ҳадис эр-хотин ўртасида бўлиб ўтадиган жинсий ҳаётга тааллуқли гап-сўз ва ишларни фош қилиб юришнинг ҳаромлигига далил бўлади.

Эр хотинини заруратсиз уйдан чиқишини ман қилишга ва истаган

Ислом Нури

жойига кетишига қўйиб бермасликка ҳақлидир. Аёл киши заруратсиз эрининг изнисиз уйдан чиқиши ҳаромдир. Эр хотинига маҳрам қариндошларини бориб кўришига ва бемор бўлсалар бориб қарашига изн бериши лозим. Чунки, бунда силаи раҳм ҳосил бўлади.

Аёлини ота-онасини зиёрат қилиб келишдан тўсмаслиги керак. Фақат ота-онасининг уйига бориш билан аёлига бирон фасод етиши хавфи бўлсагина, изн бермаслиги мумкин.

Эр аёлини кўчага чиқиб ишлашдан ман қилишга ҳақли. Чунки, ўзи уни етарли даражада таъминлаб туришга масъулдир. Аёлнинг кўчага ишлагани чиқиб кетиши унинг зиммасида бўлган эрнинг ҳақларини зое қилишига олиб келади ва фарзандлар тарбиясига салбий таъсир кўрсатади. Қолаверса, унинг ўзини ҳам ахлоқий жиҳатдан хатарга рўпара қилади, айниқса ҳозиргидек ҳаё ўртадан кўтарилган, ёмонлик ва жинойтга чорловчилар кўпайган, ишхоналарда эркак-аёл аралашиб юрадиган, кўпинча бегоналар билан ҳаром кўринишда холи қолишлар содир бўладиган замонда хатар яна ҳам қаттиқроқ, ундан қочиш яна ҳам зарурроқ вожибга айланган.

Эр аёлини зарурат бўлмаган ҳолда гўдагини бировга эмизишга беришдан қайтаришга ҳақлидир.

Аёл киши ота-онаси агар эридан ажралишини талаб қилсалар, уларга итоат қилиши вожиб эмас, шунингдек, эри рози бўлмаса ҳам уларнинг зиёратига келишини талаб қилсалар, бунда ҳам уларга итоат қилмайди. Балки, эрига итоат қилиши муносиброқ.

Ҳусойн ибн Миҳсондан ривоят қилинишича, унинг аммаси Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига борганида у зот ундан:

Ислом Нури

«Турмушга чиққанмисан?», деб сўрадилар. «Ҳа», деди. «У билан қиладиган муносабатингга диққат қил, чунки жаннатинг ҳам, дўзахинг ҳам удир», дедилар» (Аҳмад (6/419, №27352) ривояти).

Эр агар бир неча аёли бўлса, улар ўртасида вақтини (кунини) тенг тақсимлаши даркор. Чунки, Аллоҳ таоло: **«Улар билан тинч-тотув яшанглар»** (Нисо: 19), деди, **Бас, бутунлай** (суйган хотинларингиз томонга) **оғиб кетиб** (кўнгилсиз бўлиб қолган) **хотинингизни муаллақа каби ташлаб қўймангиз!**», деди (Нисо: 129).

И з о ҳ. Муаллақа аёл — эри бирон-бир сабаб билан бедарак кетган аёлдир, У эрим бор, деса — эри йўқ, беваман, дейин, деса — эри талоқ бермай кетган.

Вақтини тақсим қилишда асосан тунни эътибор қилинади. Чунки, тун одатда эркак киши уйига келиб, аҳли билан гурунглашадиган ва аёли билан бирга ётадиган вақтдир. Тунда ишлайдиган қоровул ё шунга ўхшаган киши аёллари ўртасида кундузини тақсимлайди ва кундузи унинг учун бошқалардаги тун ўрнида бўлади.

Ҳайзли, нифосли ва бемор аёлига ҳам бирдек кунини тақсимлайди. Чунки, мақсад кўнгил яқинлиги ва тотувликдир, гарчи жинсий яқинлик бўлмаса ҳам.

Тақсимни бошлашда бирини бошқаларидан муқаддам қўймаслиги, буни қуръа билан ёки уларнинг розиликлари билан амалга ошириши лозим. Чунки, айти биттасидан бошлаш уни бошқасидан афзал кўриш бўлади. Улар ўртасида баробарлик вожибдир.

Улардан бирини сафарда ўзига ҳамроҳ қилиши фақат қуръа билан ёки

бошқаларининг розилиги билан бўлиши керак. Чунки, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам агар сафарни ирода қилсалар, аёллари ўртасида қуръа ташлардилар, кимнинг чекига тушса, уни ўзлари билан ҳамроҳ қилиб олардилар (Бухорий (2661), Муслим (2770) Оиша розияллоҳу анҳодан тухмат воқеаси ҳақидаги ҳадисда ривоят қилганлар).